మాతృదేవోభవ

ప్రతి నెలా ఒక పాఠకుడి / పాఠకురాలి మాతృమూర్తికి వందనాలు హారిచందనాలు

డాక్టర్. వేమూరి వేంకటేశ్వరరావు

"నివ్వరి ధాన్యపు ముల్లువలె, సూక్ష్మమై, పచ్చని చాయ కలిగి, అణుప్రమాణంలో మన హృదయకమలాలలో ఉన్న అగ్నిశిఖ మధ్యలో పరమాత్మ ఉంటాడు" అంటుంది, మంత్రపుష్పం.

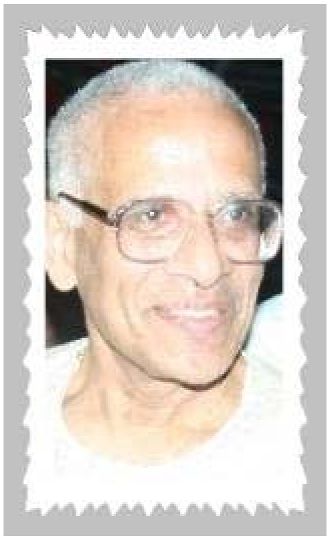

"ఇందూ లేడు, అందూ లేడు, ఎందెందు వెదకినా ఎక్కడా కానారాడు" అనే అర్థం స్ఫురించే భాషలో మదర్ తెరెసా రాసుకున్న ఉత్తరాలు ఆమె తదనంతరం కనిపించేయి. దేవుడు ఎక్కడో మేఘాల అవతల లేడని ఆమె ఎప్పుడో గ్రహించింది. దేవుడంటూ ఎవ్వరైనా ఎక్కడైనా ఉంటే వాడు (ఆమె) మంత్రపుష్పం చెప్పినట్లు మనలోనే ఉన్నాడు – మనకి జన్మనిచ్చిన వారిలో ఉన్నాడు.

రామకృష్ణ వివేకానందుడికి దేవుణ్ణి చూపించేడటారు. ఎవ్వరూ చూపించకుండానే నేను దేవుణ్ణి చూసాను – మా అమ్మ కళ్ళల్లో!

అమ్మ ఈ భౌతిక ప్రపంచం నుండి నిష్క్రమించి దరిదాపు నాలుగు దశాబ్దాలు అయింది. అయినా అమ్మ నాకు రోజూ కనిపిస్తూనే ఉంటుంది. మా అమ్మాయిలు సీత, మైథిలి ముఖాలలోకి చూసినా, నా అప్పచెల్లెళ్ళు సుందరం, భానుమతి ముఖాలలోకి చూసినా, వారి హృదయకమలాలలో తిష్ఠ వేసుకుని కూర్చున్న మా అమ్మ స్వరూపం వాళ్ళ కళ్ళల్లోకి ప్రతిబింబించి నాకు కనిపిస్తూనే ఉంటుంది. అమ్మ గుణాలు కొందరిలో, చేష్టలు కొందరిలో, పోలికలు కొందరిలో!

ఎవరి తల్లి వారికి గొప్పగా కనిపించటంలో వింతా, విడ్డూరం ఏముంటుంది? కనుక మా అమ్మని ఇతరుల కళ్ళగుండా మీకు చూపిస్తాను. చూడండి.

తెన్నేటి విశ్వనాధం గారు మా అమ్మకి వేలు విడచిన మేనమామ అవుతారు. ఆయన చిన్నప్పుడు పెద్దలెవ్వరితోటీ చెప్పకుండా రంగం (రంగూన్) వెళ్ళిపోయేరు - ఒక్క మా అమ్మకి మాత్రం చెప్పేరుట, తను ఊరు దాటే వరకూ ఎవ్వరితోటీ చెప్పొదని. ఆయన రహశ్యాన్ని బట్టబయలు చెయ్యకుండా దాచినందుకో, మరెందుకో, మా అమ్మ అంటే ఆయనకి మంచి అభిమానం ఉండేది. - ఆయన మా ఊరు గుండా రైల్లో ఎప్పుడు వెళ్ళినా మా అమ్మకి తెలియబరచే వారు. ఇంటి దగ్గర - ఆయనకి భోజన సదుపాయాలు చేసి, కేరియర్‌లో పెట్టి మా చేత స్టేషన్‌కి పంపేది. మేం పట్టికెళ్ళి ఇచ్చే వాళ్ళం. ఆయన కారులో వెళితే తప్పకుండా మా ఇంటి దగ్గర ఆగేవారు. ఆయన మంత్రిగా ఉన్నప్పుడు కూడ "నేను సీతమ్మ కొడుకుని" అని చీటీ రాసి పంపిస్తే లోపలికి పిలచేవారని అన్నయ్య చెప్పేడు.

మా మేనత్త కొడుకుకి, రవణ బావకి, బోదకాలు వచ్చింది. మోకాలునుండి, పాదం వరకు వికృతంగా వాచి పోయి, పొక్కులు, రసితో చూడటానికే అసహ్యంగా తయారయింది కాలు. కాలుకి ఆకులు, పసర్లు, పిండికట్లు వేస్తే తగ్గుతుందేమోనన్న ఆశ బావకి ఉంది కాని ఇంటిదగ్గర కాలు ముట్టుకుందుకే భయపడి తప్పించుకు తిరిగేవారట అంతా! అప్పుడు తన దగ్గరకి వస్తే తను సంరక్షణ చేస్తానంటే బావ మా ఊరు వచ్చేడు. మేము ఊళ్ళో పొలాలగట్ల వెంబడి తిరిగి, కలబంద ఆకు, బలురక్కెస మట్టలు, వగైరా సామగ్రి పట్టుకొస్తే వాటిని నూరి, తన చేత్తో కాలికి పట్టించి, కట్లు కట్టేది. ఏ మందులు వేసినా కాలు నయం కాలేదనుకొండి. "ఒరేయ్ బావా, రోజూ చూస్తూ ఉంటే నీకు తెలియక పోవచ్చు కాని అత్తయ్య దేవతరా!" అనేవాడు రవణ బావ.

మా పెద్దమావయ్య గారి కొడుకు, శాస్త్రి బావ, కరైకుడిలో ఇంజనీరింగు చదివేవాడు. సెలవలకి మెయిలు బండి తుని మీదుగానే వెళ్ళాలి కదా. అనకాపల్లి వరకు టికెట్టు కొనుక్కున్న పెద్ద మనిషి తుని స్టేషన్ రాగానే రైలు దిగి ఇంటికి వచ్చేసేవాడు. ప్రతి వేసంగికీ ఇదే తంతు. "ఏమిరా శాస్త్రీ, నువ్వు ఇంటికి వెళ్ళి అమ్మా, నాన్నల దగ్గర గడపకుండా ఇక్కడే ఉండిపోతే ఎలాగరా?" అంటే, "నాకు అత్తయ్య దగ్గర ఉంటేనే బాగుంటుంది" అని తిరిగి కరైకుడి వెళ్ళిపోయే లోగా ఒక వారం రోజుల పాటు చోడవరం వెళ్ళి వచ్చేవాడు. "ఒరేయ్! వెంకటేశం! నువ్వు ఎంచక్కా 'సీతమ్మ మాయమ్మ' అంటూ పాట పాడుకోవచ్చు, నేనయితే 'సీతమ్మ నా అత్త' అని సరిపుచ్చుకోవాలి కదా " అని, "అత్తయ్యా! నేను కూడా నిన్ను అమ్మా! అని పిలిచెస్తాను" అనేవాడు.

మాకు ఆస్తులు, ఆభరణాలు లేవు. మేడలు, మిద్దెలు అంతకంటె లేవు. మా నాన్నగారిది చిన్న ఉద్యోగం. ఇంటినిండా ఇంటెడు మనుష్యులు. నాన్నగారికి రెండేళ్ళ వయస్సప్పుడే మా తాతగారు పోవటం వల్ల మా మామ్మ నాన్నగారి దగ్గరే ఉండేది. పైపెచ్చు బాల్యంలోనే వైధవ్యం ప్రాప్తించి, నా అన్న వాళ్ళంతా వదిలేస్తే దిక్కులేకుండా పోయిన ఒక వితంతువుని, వెంకమ్మ పిన్ని గారిని, చేరదీసి తన చెల్లెలుగా చూసుకుంటానని హామీ ఇచ్చి ఇంట్లో పెట్టుకుంది! వీరందరినీ పోషించటానికి నాన్నగారికి కష్టంగానే ఉండేది. అయినా సరే, మా ఇంట ఎల్లప్పుడూ ఏదో ఒక వారాల కుర్రాడు భోజనం చేసి వెళ్ళేవాడు: మొదట సన్యాసిరాజు, తర్వాత నరసింహ మూర్తి నాకు జ్ఞాపకం ఉన్నవాళ్ళు. "నా పిల్లలతోపాటే చారూ అన్నమో, నీళ్ళూ అన్నమో (అంటే తరవాణీ అన్నం అనుకుంటాను) వాళ్ళూ తింటారు" అని లేదనకుండా పెట్టేది. పెట్టినప్పుడు మాత్రం తన పిల్లలతో సమానంగా చూసేది తప్ప వారిని చులకన చేసేది కాదు. డొక్కా సీతమ్మ గారి సంగతి ఏమో కాని, వేమూరి సీతమ్మ గారిని తునిలో ఇప్పటికీ చాలమంది మరచిపోలేదు.

తునిలో, మా వీధిలో, మాకు ఆరిళ్ళకి అవతల, సూర్యారావు గారి ఇల్లుండేది. ఆయనకున్న ఇద్దరు మగ పిల్లలు, ఒక ఆడ పిల్లతో పాటు విధవరాలైన అప్పచెల్లెలు, మేనల్లుడు అప్పాజీ ఇంట్లో ఉండేవారు. 'అత్తగారి సొమ్ము అల్లుడు ధారపోసేడు' అన్న నానుడికి విరుద్ధంగా ఇక్కడ ఆస్తి అప్పాజీది, అనుభవించింది మావయ్యగారి పిల్లలూను. సూర్రావుగారి పిల్లడొకడు ఛార్టర్డ్ ఎకౌంటెన్సీ చేసేడు, మరొకడు ఇంజనీరింగు చదివేడు, కాని అప్పాజీ చదువు (B.Sc) తో ఆగిపోయింది. ఏమాటకామాటే చెప్పుకోవాలి. సూర్రావు మేష్టారు మేనల్లుడిని పూర్తిగా మరచిపోలేదు - తన కూతురుని ఇచ్చి పెళ్ళి చేసేరు. అప్పాజీ తల్లి పెద్ద వ్యవహార దక్షత తెలిసిన మనిషి కాకపోవటం వల్ల అన్న ఎంతంటే అంతే. కనుక మరో మనిషి సలహా కావలసినప్పుడల్లా అమ్మ దగ్గరకి వచ్చి కష్ట సుఖాలు చెప్పుకునేవాడు, అప్పాజీ. అమ్మ కీళ్ళ నొప్పులతో బాధ పడేది. ఎప్పుడూ పాదాలు నొప్పి అంటూంటే పిల్లలు వాటాలు వేసుకుని కాళ్ళు పట్టటం, పాదాలు రుద్దటం చేస్తే నొప్పి ఉపశమించేది. అప్పుడప్పుడు అప్పాజీ కూడ అమ్మకి కాళ్ళు పట్టి, పరిచర్యలూ చేసేవాడు - ఎంత ఒద్దన్నా వినకుండా. అప్పాజీ తన తల్లికి కూడా కాళ్ళు పట్టటం నేను చూడలేదు. "మీ ఏడుగురు కొడుకులతోపాటు నేను ఎనిమిదోవాణ్ణి అనుకోండి," అనేవాడు!

సూర్రావుగారింటికి ఎదురుగా పేరిందేవి మామ్మ గారి ఇల్లు. ఆమెకి ఒకే ఒక కొడుకు - ప్రసాదరావు మామయ్య గారు. కోడలు, రామం అత్తయ్య. వరసలు తప్ప బంధుత్వం లేదు. నాన్నగారు తుని వెళ్ళిన కొత్తలో ప్రసాదరావు ఉద్యోగం, సద్యోగం లేక ఇంటి దగ్గర ఉండేవారు. 'మూలుగులు మునపట్లాగా, భోజనాలెప్పట్లాగా' అనేది మామ్మగారు నిత్యం జపించే మంత్రం. ఆమెకి ఏదైనా హోమియోపతీ మందు ఇస్తారేమోనని మావయ్య గారు మా ఇంటికి వచ్చిన సందర్భంలో నాన్నగారు ఆయన జాతకం చూసి, "భయపడకోయ్. నువ్వు ఆర్. డి. ఓ. గా రిటైరవుతావు" అని జోస్యం చెప్పేరు. దరిమిలా ఆయనకి కలక్టరాఫీసులో ఉద్యోగం దొరికింది. డిపార్ట్మెంట్ పరీక్షలన్నీ పేసయి ఆయన పెద్దాపురంలో రెవెన్యు డివిజనల్ ఆఫీసరు (డిప్యూటి కలక్టర్ స్థాయి) చేసి రిటైరయారు.

పేరిందేవమ్మ గారికీ , మావయ్య గారికీ పడేది కాదు. మామ్మ గారు పోయినప్పుడు ఆవిడకి కర్మ చెయ్యనని ఈయన మొరాయించేరు. విషయం తెలిసి అమ్మ, వారింటికి పరిగెత్తుకు వెళ్ళి, ఆయనకి ఆయన కర్తవ్యం బోధించి, అప్పటికీ వినకపోతే రామం అత్తయ్య దగ్గరకి

వెళ్ళి, "అమ్మాయీ, ఇప్పుడు నువ్వు కిమ్మనకుండా ఊరుకున్నావంటే తప్పు నీది కాకపోయినా లోకులు నువ్వే ఈ పని చెప్పి చేయించేవని నిన్ను అంటారు. ప్రసాదరావుతో మాట్లాడి కర్మ సరిగ్గా చేయించే బాధ్యత నీది. చేసే పని, ఏదో అయిందనిపించకుండా, మనస్ఫూర్తిగా చెయ్యాలి. సూర్యాస్తమయం అయేలోగా శవం లేవాలి," అని చెప్పి ఇద్దరినీ బుజ్జగించి, తను దగ్గరుండి కర్మ చేయిపించింది. ఆవేశంలో చెయ్యబోయిన పొరపాటుని జరగకుండా ఆపిందని మావయ్యగారికీ, అత్తయ్యకీ అమ్మంటే అప్పటికే ఉన్న గౌరవం ఇనుమడించింది. నేను అమెరికా వచ్చేటప్పుడు పెద్దాపురం వెళ్ళి ఈ మావయ్య గారి సహాయంతోటే కావలసిన కాగితాలు సమకూర్చుకున్నాను.

ఇలా చెప్పుకుంటూ పోతే ఎన్నో చెప్పుకోవచ్చు. అత్తా కోడళ్ళు తగువులాడుకుని విడివిడిగా ఇద్దరూ అమ్మ దగ్గరకే వచ్చేవారు - సలహా కోసం. ఏ పని చెయ్యనని కోడలు మొరాయించేదో ఆ పనినే కోడలు సంతోషంతో చేసేది. కొడుకునీ, కోడలినీ తిట్టిపోసుకుంటూ వచ్చిన అత్తగారి చేత కోడలికి అనుకూలంగా ప్రవర్తింపజేసేది. మా పేటలో ఏ శుభకార్యం జరిగినా అమ్మ వెళ్ళి పసుపు దంచటం లాంటి ప్రారంభోత్సవం చెయ్యకుండా పని జరిగేది కాదు. "సీతయ్యమ్మ గారూ, మీరు రావాలె" అని ఒకరూ, "అమ్మన్న గారూ, మీరొచ్చి అక్షతలు జల్లి వెళ్ళండి" అని మరొకరు. నడవలేనంటే బండి కాని, రిక్షా కాని పంపేవారు.

నేనిలా చెబుతూ ఉంటే, "మీ అమ్మగారు డియర్ ఏబీ, మాలతీ చందూర్ లాంటి మనిషై ఉంటారు" అని విశ్లేషించి పారేస్తారు - కొందరు. కావచ్చు. కానీ, అమ్మకి ఊళ్ళో ఇంత పరపతి పెరగటానికి మరొక కారణం లేకపోలేదు. మా అమ్మ కన్న పదకొండు మంది పిల్లలూ, బాలారిష్టాలన్నీ దాటుకుని, సురక్షితంగా పెరిగి పెద్దవారయేరు. ఒక తల్లి కడుపున ఇంతమంది పుట్టి, అందరూ బతికేరంటే అది 'మిరకిల్' రోజులలో. "అమ్మా, మీ కడుపు చలవ, మీ చేతి చలవ మమ్మల్ని కూడా రక్షించేటట్లు చూడు తల్లీ!" అని వేడుకునేవారు, మా పేటలో ప్రజలు.

అమ్మ చిన్నతనంలో, ఏదో రైలు స్టేషన్‌లో, ఒక సన్యాసి కనిపించి, ముఖం చూసి "అమ్మా! గర్భశోకం అంటే ఏమిటో తెలియకుండా నువ్వు పసుపు కుంకుమలతో పోతావు" అని జోస్యం చెప్పేడుట. అప్పట్లో మాటలని అంతగా పట్టించుకోలేదు కాని క్రమేపీ, అతని మాటలు నిజమేనేమో అని అమ్మ కూడ నమ్మింది. కాని, తనని పట్టించుకోకుండా అమ్మ చుట్టూ ప్రజలంతా ఇలా తిరుగుతూ ఉంటే దేవుడికి కన్ను కుట్టింది. చెట్టంత ఎదిగిన చిన్నక్కని పొట్టని పెట్టుకున్నాడు. ఆ దుఃఖంతోటే ఆరు నెలలు తిరగకుండా అమ్మ, అరవై ఏళ్ళయినా నిండకుండా, అక్క దగ్గరకి వెళ్ళి పోయింది. ఆ ఏట నుండీ నాన్నగారి జీవితం చీకటిమయం అయిపోవటం కేవలం కాకతాళీయం కాదేమో!

మాకు మిగిలిందల్లా అమ్మ జ్ఞాపకాలు. అమ్మ చెప్పిన మాటలు, నేర్పిన విలువలు. మధ్య గదిలో ఉన్న ఉయ్యాల బల్ల మీద కూర్చుని కథల రూపంలో చెప్పేది. వాటిలో ఒక కథ, కొన్ని విలువలు మీకు చెబుతాను. ఒక సంసారంలో ఆడదాని పాత్ర ఏమిటి అన్న ప్రశ్నకి సమాధానం దొరకొచ్చు ఈ కథలో. ఇంట్లో ఆడదాని ప్రాపకం లేకుండా ఎంత మొనగాడైన మగాడైనా సరే రాణించలేడన్నది ఈ కథ సారాంశం.

అనగా అనగా ఒక రాజు. వీరాధివీరులైన రాజులెందరినో తన సామంతులుగా చేసుకున్న ఈ మహారాజు, తన వీర పరాక్రమాలని చూసుకుని, మురిసిపోయి, తన భార్య దగ్గరే ప్రగల్భాలు పలికేవాడట. "సత్యభామలా విల్లమ్ములు ధరించి కదనరంగంలోకి దూకక పోయినా విజయం సాధించిన ప్రతి మగాడికీ ఆడదాని సారథ్యం లేకపోతే మగాడు చేసిన పని రాణించదు" అన్నారుట రాణీ వారు. భుజబలంతో సరితూగే బుద్ధిబలం లోపించబట్టి రాణీ వారి ఆంతర్యం గ్రహించలేక, "ఏదీ! నువ్వేమి చేసేవు? యుద్ధాలు చేసింది నేను. విజయాలు సాధించినది నేను. ఇక్కడ ఆడదాని ప్రమేయం ఏముంది?" అని నిలదీసి అడిగేరుట.

"ఆడది తలుచుకుంటే మగాడి పరువు ప్రతిష్ఠలు మంట కలిపెయ్యనూ గలదు, లేదా బంగారానికి తావి అబ్బించినట్లు పేరు ప్రతిష్ఠలని ఇనుమడింప చేయనూ గలదు," అని రాణీ వారు తిరుగు సమాధానం చెప్పేరుట. ఈ ఘర్షణ యుద్ధరంగంలో ఇతర రాజులని ఓడించినంత తేలికగా తెమల లేదు! "సందర్భం వచ్చినప్పుడు రుజువు చేసి చూపిస్తాను, రాజా!" అని అప్పటికి ఆయనని శాంత పరచిందిట, మహారాణీ వారు.

అనుకూలమైన సందర్భం రానే వచ్చింది. ప్రతి ఏటా మహరాజా వారు సామంతులని పిలచి పెద్ద ఎత్తున దర్బారు జరిపి, దానికి సరితూగే విధంగా ఇంకా పెద్ద ఎత్తున విందు ఏర్పాటు చేసి ఆ విందులో తన అధికారాన్ని పునఃస్థాపన చేసుకునేవారట. ఆ ఏడూ దర్బారు జరుగుతోంది. ఆ సందర్భంలో రాణివాసపు భృత్యుడొకడు పేరోలగంలోకి వచ్చి, "మహారాణీవారు విందులో దీపాలకి కొరత వచ్చింది, ఏమిటి చెయ్యమంటారని అడగమన్నారు!" అని అడిగేడు.

సామంతరాజులు ఒకరి ముఖాలు మరొకరు చూసుకున్నారు. "దీపానికి కూడా రాణీవారు రాజావారిని అడగాలా? ఇదా ఈ దేశపు అంతస్తు? ఈ రాజుకా మనం శిరస్సు వంచి అభివందనం చేసేది?" అన్న భావన వారి మనోఫలకాలమీద నిలచింది.

నలుగురిలో నగుబాటయిన మహరాజు తల తీసేసినంతగా పరాభవం పొందేడు. కోపంతో అంతఃపురంలో ప్రవేశించి జరిగిన పరాభవానికి సంజాయిషీ అడిగేడు.

"చూస్తారుగా! విందు భోజనానికి ఏర్పాట్లన్నీ సవ్యంగానే జరుగుతున్నాయి" అని సమాధానం చెప్పి, వాగ్వాదాలకి చోటివ్వకుండా అక్కడనుండి తప్పుకున్నారు మహారాణివారు.

సాయంకాలం విందు వేళ అయింది.

సామంతరాజులు ఒకరూ ఒకరూ చావడిలో ప్రవేశించేరు. దేదీప్యమానంగా వెలిగిపోతూంది చావడి. బారులు తీర్చిన బల్లల మీద పట్టు తాపితాలు. వాటి మీద పానీయాలతో నిండిన సువర్ణ కలశాలు. బంగారు పళ్ళేరాలలో భోజన సామగ్రులతో దాసదాసీ జనాలు. చావడి చుట్టూ తోరణాలలా ఊగుతూన్న బంగారు ప్రమిదలలో కర్పూర దీపాలు. వెలుగుని నలుదిశలా విరజిమ్మే విధంగా అమర్చబడ్డ స్ఫటిక మాలలు! ఈ వైభవం చూసిన సామంతరాజులకి నోట మాట రాలేదు. "ఇంత ఆర్భాటంగా చేసిన దీపాలంకరణని, ఎంత రాణీ అయినా, రాణీవారు ఒక్కరూ ఎలా చెయ్యగలరు? ఎక్కడో, ఏదో కొరత వచ్చి అలా కబురంపి ఉంటారు" అనుకుంటూ అంతా సంజాయిషీ చెప్పుకున్నారు.

విందు అయింది. రాజా వారు అంతఃపురంలో ప్రవేశించి మహారాణీవారిని అభినందించకుండా ఉండలేక పోయారు.

"రాజా! దీపానికి లేదని నిండు సభలోకి కబురంపి మీ ప్రతిష్ఠకి మచ్చ తెచ్చినదీ నేనే! నా కబురులోని అంతరార్థం గ్రహించిన సామంతుల ముందు మీ గౌరవం కాపాడిందీ నేనే!!" అని సగర్వంగా మహారాణీ అన్నారు, రాజా వారిని క్రీగంట చూస్తూ.

ఈ కథ ద్వారా ఒక సంసారంలో స్త్రీ పాత్ర ఎంత ముఖ్యమో మాకు తెలిసొచ్చింది.

అమ్మ నమ్మిన విలువలు, వాటిని సామెతల మాదిరి ఉటంకించిన విధానము చెబుతాను. వినండి.

- ❖ ఆడిన మాట తప్పకు.
- ❖ నోటితో లేదనకు, చేత్తో లేదను.
- ❖ నోరు మంచయితే ఊరు మంచవుతుంది.

- కాలు జారితే తీసుకోవచ్చు కాని, నోరు జారితే తీసుకోలేము.

- ఏ వేలి మీద కురుపేసినా శరీరం అంతా బాధ పడుతుంది. (ఒక సంఘంలో ఏ ఒక్కరు బాగుపడకపోయినా అది సంఘానికే మచ్చ అని అన్వయించుకోండి)

- తన డబ్బుపెట్టి ఒక సిగరెట్టు కొని నీ స్నేహితుడు నిన్ను పొగతాగమని ప్రోత్సహిస్తే నీకు జీవితాంతం సిగరెట్లు సరఫరా చేస్తాడేమో కనుక్కో!

ఈ మహా మనీషి, తను బతికున్న రోజులలో పిల్లలందరినీ చేరదీసి,. "వెంకమ్మగారు పోయినప్పుడు ఆమెకి శాస్త్రోక్తంగా నా పిల్లల చేత కర్మ చేయిస్తానని మాట ఇచ్చేను. నేను అప్పటికి ఉన్నా లేకపోయినా నా మాట నిలబెట్టండేం!" అంటూ ఒక రహశ్యం చెప్పింది. అమ్మ లేని లోటు తీర్చటానికి వెంకమ్మ పిన్ని గారు సర్వవిధాలా ప్రయత్నించేరు. పండిన వయస్సులో ఆమె రాలిపోతే అమ్మ మాట నిలబెడుతూ పెద్దక్క కొడుకు ఆమెకి అంత్యక్రియలు జరిపించేడు. కనుక వెంకమ్మ గారు మాకు మరొక అమ్మ!

అమ్మా! నువ్వెక్కడున్నా మమ్మల్నీ, మేము చేసే పనులనీ చూస్తూ ఉంటావని తెలుసు. ఏదీ - రవణ బావా, శాస్త్రి బావా, అప్పాజీ, రామం అత్తయ్యా - అందరూ గొంతు కలపండి. వసంత రాగం. ఆరోహణ - స, గ, మ, ద, ని, స. అవరోహణ - స, ని, ద, మ, గ, రి, స. రూపక తాళం. సీతమ్మ మాయమ్మ... వెంకమ్మ పిన్ని గారూ, మీరు కూడా. సీ...తం...మ్మ...మా...యం...మ్మ...